

Két morzsa¹

Morzsaék ezek... lebulló törmelékek, külön-külön semmire nem jó darabocskák, amiket abban a reményben fűzök most össze, hogy így együtt talán jobban megállják a helyüket. Az írások javarésze nem könyvben való megjelenés szándékával íródott, hanem a napilap diktálta tempó bevében, néha lázában. Sok évnek kellett eltelnie, amíg kiderülhetett: talán érdemes új helyet keresni nekik, új szempontok szerint csoportosítani őket.

Ha valami miatt megérdemlik némely sorok, hogy az időtállóság gyanújába keveredjenek, annak oka természetesen maga a múló idő.

Éppen e sorok írásának napján kezdtem az újságírói pályát – kerek harminc esztendővel ezelőtt. A velem megesezt történetek szerkesztődtek – csaknem maguktól – morzsákká, igaz ott volt mindvégig előttem a drága Grüber János bátyánk példája is, aki pedig éppen száz esztendeje tette le városa asztalára a maga feledhetetlen úttörő morzsáit.

Midőn Kujtorgók című kötetem megjelent, a város és az ország köztiszteltben álló költőjét kértem föl rövidke előszó írására. Talán nem sejtette Takáts Gyula, hogy kedves ajánló sorai közé sikerült elültetnie egy olyan mondatot, amelyik nem hagyott nyugodni évtizedeken át. Hivatkozott ugyanis nevezett Grüber Jánosra, akiről – bevallom – nem tudtam sokat. Ám ha az ember könyvének előszavában a kor egyik jelentős költője említést tesz valakiről, akkor a szerzőnek kötelessége őt megismerni. Így jutottam el sok évvel ezelőtt Grüber Morzsáiboz. Azóta sem vagyok képes szabadulni tőlük, minduntalan olvasom újra és újra a történeteket, miközben azon tűnődöm: miképpen lehetne összegyűjteni a mai morzsákat. Hátha valaki... hátha egyszer valaki ezekből tudhat meg érdekességeket, furcsa eseteket, s tán még az is előfordulhat, hogy elmosolyodik...

Az írások egymás mellé téve adhattak volna is valami képet azokról az évtizedekről, amelyekben születtek, talán szerencsés lehetett volna, ha közlöm az írások végén a keletkezés dátumát, ám nem éreztem teljesnek ezt a megoldást sem. Mert éppen az eltelt idő fölött subantunk volna el, nem törődve azzal: mi lett bőséinkkel, mi lett a történet vége... Ezért batároztam úgy, hogy a magam morzsái amolyan valódi szemezzetések lesznek. Babra munka, de hát élni sem könnyű... Olyasfajta feladatra vállalkozunk most az olvasóval, miként ha fényképalbumot nézegetnénk: életünk nagy fényképalbumát. S miközben rácsodálkozunk bajdani arcokra, tájakra, bangosan mondjuk is az egyéb tudnivalókat, amik persze a képen nem változtatnak, ám a jobb megértéshez talán közelebb visznek valamelyest. Így a szerző rögtön az elején egyszersmind nézővé válik, avagy olvasóvá, rácsodálkozó kíváncsi emberré.

¹ Részlet a szerző *Morzsaék a száznegyven éves asztalról* című készülő könyvéből.

(a huszonegyes kézbesítő)

Segédkezelő gyakornok lettem.

Az érettségi bizonyítvány itt nem számított. Hajnali háromnegyed ötkor kezdődött a munka. Menetrend szerint ekkor gördült be a vasútállomásra a postavonat. Fél öt után már gyülekezett a csapat, mindig akadt, aki a vasutasoktól hozta a hírt: késik vagy nem késik. Ehhez tudtuk igazítani a reggelit. Már aki reggelizett. Én otthon ettem. Anyám előző este tizenegy előtt nem ért haza a ruhagyárból, de négy órakor mindig ébresztett, és reggelivel várt. Persze nem akadt nap, hogy ne lettem volna késésben. Ám tizennyolc évesen nem gond négy öt kilométert lefutni a hajnali friss levegőben, így mindig időre ott voltam.

A Kaposvári Hunyadi Vasutas megyei első osztályú futball csapatának büszke tagjaként délutánonként természetes és kötelező volt az edzésen való megjelenés, ezeket a futásokat jó kiegészítésnek tekintettem.

Hamar kiraktuk a csomagokat és a hírlapokat, begyakorlott mozdulatokkal dolgoztunk. A munka legszebb része azután kezdődött, amikor már mindennel végeztünk: hét óra után, amikor a kézbesítő kollégák még nem érkeztek meg. Ilyenkor maradt egy kis időnk, és átolvastunk a lapokat. Házi példányok voltak ezek, rájuk pecsételték a nyomdában, eleve nekünk küldték Pestről. Csupa Népszabadságok, Magyar Hírlapok, Népszavák és Magyar Nemzetek, no meg a Népsport.

A kézbesítők szobája inkább egy nagy csarnok benyomását kelthette, ott ültünk mi, harmincnégyen. Huszonkét bel- és tizenkét külterületi kézbesítő. A belesek csak a városban jártak, a külösök területe a városon kívülre esett.

A segédkezelő gyakornok azt jelenti, hogy bárkit helyettesíthet. Első héten a huszonkettes körzetet kaptam, a cseri járást, gyakorlatilag gyermekkori lakhelyemet. A járás zömének minden zezugát ismertem. Könnyű ilyenkor a betanulás.

A csarnokban sorban ültünk. Szomszédomat, a huszonegyes kézbesítőt Nemes Gézának hívták.

Évekkel korábban ismertem meg, amikor egy meleg nyári délutánon megjelent az udvarban, vállán az elmaradhatatlan postás táskával. Abban az időben még kerítés, kapu sem volt a házak között, mindenkinek szabad bejárása adódott mindenüvé. Én éppen a teraszon olvastam, amikor köszönés nélkül rám förmedt Géza bácsi.

– Gyerek, szedd a hónod alá a könyveket, aztán azonnal vidd vissza a könyvtárba – mondta mérgesen, és a kezembe nyomott egy értesítő levelezőlapot, amelyben valóban figyelmeztetett a Palmiro Togliattiról elnevezett könyvtár, hogy bizonyára elkerülte figyelmemet, de már nyolc napnál is régebben lejárt a kölcsönzött könyvek határideje, vigyem azokat vissza. Géza bácsi még hozzátette ugyanazzal a mérges hanghordozással, mint az imént:

– Az ilyen embernek macskát kell kölcsön kérni, aztán ha megunja, egyszerűen csak elengedi, és az visszamegy. Pityum, én a trehánytságot örök életemben sohasem pártoltam – mondta még, aztán morgolódva tovább ment.

Ahogy telt a nyár, egyre izgatottabban vártam a reggelt. Kivált, amikor megjelentek az első levelek az egyetemekről, főiskolákról. Tudtam, hogy ezekben vannak az értesítések, kit vettek föl, kit nem.

Egy reggel aztán az én nevemre is megérkezett a boríték. Magamnak kellett kézbesíteni, hiszen a saját járásomban laktam. Nyitom a levelet, s hát azt olvasom: tizenhét ponttal felvételt nyertem... Első örömömben mutatom a levelet Géza bácsinak, aki anygali nyugalommal csak annyit mondott:

– Kanász buta, jogász okos, de mindkettőre szüksége van egy célszerűen berendezkedő társadalomnak.

Akkor tudatosult bennem, hogy a legegyszerűbb emberek között is akadhatnak filozófusok.

Figyelni kezdtem ezt az embert. Az érdekelt, hogy miképpen nyilatkozik meg egy-egy esetben. Szerencsémre a következő héten az ő járásába kerültem. A helyettesítés, ha tervszerűen zajlik, ami alatt azt kell értenünk, hogy nem rendkívüli betegség, családi vagy egyéb ok miatt hirtelen kell távol maradnia a munkáról a kézbesítőnek, hanem példának okáért szabadságra megy, akkor három nap betanulás illeti meg az őt helyettesítő postást. Megy a kollégája mellett, aki magyarázza neki a szokásokat, a logikus haladási irányt, elmondja a postaládák helyét, megmondja melyik kutyától kell félni, hol laknak magányos asszonyok, mindent...

Géza bácsi már a levelek összerakásakor felhívta a figyelmet arra, amit harminc esztendeje egyfolytában ismételt, tudniillik, hogy az ő körzete a legnagyobb és szakmai szempontból a legnehezebb.

A Corso presszónál kezdett, s mire kiért a város centrumából összesen tizenhét kocsmába, presszóba, eszpresszóba, büfébe kellett bevinnie a napi postát. Ez még absztinens embernek is nehezebbre esett volna, ráadásul Géza bácsi nem állt ilyen ember hírében.

S amikor végre átért a cseri sorompón, amikor már azt hittük: minden rendben és jól elvégződött, máris egy igen komoly újabb erőpróbával találtuk szemközt magunkat. Ott álltunk a huszonegyes járás ékessége, gyöngyszeme, a cseri sörgyár előtt.

Géza bácsi dobott egyet a vállán, hogy a lefelé csúszó táská a régi helyére kerüljön, amely mozgás olyannyira beléje rögzült és sajátja lett, hogy a szolgálat letétele után, már táská nélkül, a napi fáradalmakat egy-két sör mellett a kollégákkal feloldva is két-három percenként erőteljesen föl húzta a vállát, hogy a láthatatlan táskát a helyére tessék elje. Csak ennyit mondott:

– Gyere Pityum, itt most megvesszük a mintát!

A minta megvételéhez egyenesen a sörpalackozóba kellett bemennünk, ahol nagy hangzavar közepette fejkendős asszonyok raktár rekeszekbe a szalagról legördülő teli palackokat. A nagykanizsai sörgyár lerakata volt ez.

– Itt még jónapot sem kell köszönni, mondta amint beléptünk, mert a hangzavartól úgysem értenék. Azzal odalépett a szalaghoz, levett egy üveget és a kezembe nyomta, aztán még egyet magának. Megittuk. Nem beszélgettünk, csak magunk elé néztünk, még az előttünk álló kézbesítési feladatokat gondoltuk át, a hangzavar miatt valóban nem értettünk volna semmit. Aztán az üres üvegeket visszahozta a szalagra, a még töltetlenek közé, és hozott két újabb teli üveg sört. Ugyanazzal a magunk elé néző komorsággal fogyasztottuk el, mint a harmadik üveggel.

– Muszáj kicsit pihenni, mert akkor nem fogjuk bírni – mondta Géza bácsi, aztán intett, hogy mehetünk. Az udvaron beszólt még egy nyitott ajtón az ott ülő férfinak:

– Küldheted Bélám a kereskedelembe, megvettük a mintát, nem emelünk minőségi kifogást. A kapun kívül még hozzátette, de már csak nekem:

– Harminc éve járok ide minden nap, de én itt még nem ittam meg sem kettő üveggel, sem négygyel.

Szerette az állandóságot.

Néhány évvel később azonban csaknem fegyelmit kapott Géza bácsi. Szokásos nyári munkán lévő diák nem volt még elég érett a mintavételre, és olyannyira rosszul lett, hányt, hogy haza kellett mennie. Másnap édesanyja, aki Géza bácsi szerencsétlenségére éppen tanárnő volt, és ismerte jól a szocialista nevelés alapszabályait, bement a postára, és a vezetőségénel panaszt tett. Nyári

munkára adta a fiát, hogy tanuljon fegyelmet, szorgalmat, erkölcsöt, erre első nap részegen megy haza már kora délután.

Békeffy szaktárs, a posta igazgatója, csak ingatta a fejét, és fegyelmi eljárást kezdeményezett Géza bácsi ellen.

Nem tűnt haragosnak, de szigorú ember lévén szerette, ha rend van az általa vezetett munkahelyen.

– Mit írnak. Nemes szaktárs az esetről? – kérdezte Géza bácsit, aki lassan, kimérten diktálni kezdte az előző nap történéseit:

– Együtt indultunk a kézbesítésre. Útközben többször figyelmeztettem a gyereket, hogy ne egye az útszéli fákról a meggyet, mert senki nem tudhatja, hogy mivel permetezték. Tanácsomat meg nem fogadta, ezért nem lehet csodálkozni, hogy elrontotta a gyomrát.

– Menjen a fenébe – mondta a mindenkor szigorú Békeffy szaktárs, azzal kivette az írógépből a lapot és összegyűrte.

No de volt más eset is.

És most nem is azt említem, amikor megérkeztek a vezető szaktársak a pécsi gócponttól, hogy személyesen győződjenek meg a szocialista brigádok munkájáról, és Géza bácsi brigádvezetőként csak annyit mondott éwertékelő felszólalásában, hogy nem dicsekszünk szaktársak és nem is panaszkodunk. Dolgozni jöttünk ide, minden egyebet a szakvezetésre bízunk. Azzal leült.

Később úgy magyarázta a meglehetősen rövidre sikeredett szereplését nekem, hogy buta ember törődik a tegnappal. Az okos ember, Pityum állandóan a holnapot nézi, mert a kérdés mindig az: hogyan tovább?

Aztán amikor már nem volt hogyan tovább, illetve nagyon egyértelművé vált, hogy hogyan lesz a továbbiakban, Géza bácsi a mosdósi kórházba került. Amikor híre ment a kuncaftok között, hogy baj van, mindenki arra gondolt, hogy az alkohol határtalan szeretete okozta a problémát.

Pedig nem.

Hanem a cigaretta.

Állt a fiatal orvos a betegágyánál, és közölte, hogy a helyzet nagyon komoly.

– Másfél liter vizet szívattunk le a tüdejéről, Nemes bácsi – mondta.

Géza bácsi felnézett rá az ágyból, lemondó összeszűkülő pupillával, és csak annyit mondott:

– Adja vissza a diplomáját doktor úr! Én annyi vizet talán egész életemben nem ittam.

Másnap meghalt.

(hófehér mez)

Király Margitka néninél nem született szigorúbb tanár ezen a földtekén. Oktató-nevelő munkája a magyar pedagógia éppen ama szakaszára esett, amikor a különböző tanügyi elméletekben nem kapott hangsúlyos részt, hogy mikor, milyen körülmények között lehet például egy pofont adni a gyerekeknek. Ezt az állapotot Margitka néni olyaténképpen értelmezte, hogy az a rendetlen tanuló, aki ütéstávvalba merészkedett, az bizony meg is kapta a magáét.

Ebből mi nem csináltunk nagyobb problémát a szükségesnél, alacsony asszonyka, illetve vénlányka volt Margit néni, nem rendelkezett tekintélyes ütéstávval.

Emlékszem, egyszer azonban közelebb kellett kerülnöm hozzá, mert nagyon fontos mondanivalóm akadt.

Nagyon fontos kérésem volt nekem, akkor, ott 1966 novemberének végén. A Kaposvári Honvéd előzőleg kiverte a Vasast a Magyar Népköztársasági Kupából, és a Fradit fogadta. Ezt kellett nekem látni minden körülmények között, mert azt tízévesen is sejtette az ember, hogy életre szóló élményben lesz része. Előző nap aztán elszántam magam, vettem a bátorságot, és kimentem óra előtt Margitka nénihez. Kicsit körmönfontan adhattam elő a mondandómat, rátérve lassan mégis, hogy holnap a harmadik óra után én elmennék, és természetesen édesanyám is jön velem, és hogy ez az egész egy futballmeccs. Margitka néni értette is a dolgot meg nem is, de biztos, ami biztos: lendítésre emelte kezét, egy nagy pofon senkinek nem árthat – gondolhatta, aztán majd tisztázzuk a részleteket.

Pedig nagy lelke volt Margitka néninek. A tantervet is biztosan ez a nagy lélek alakította át vele. Úgy döntött, hogy a testnevelés, rajz, ének, gyakorlati foglalkozás, meg hasonlók teljesen fölösleges tárgyak alsó tagozatban. Helyette irodalmat olvasott nekünk. Nem tudni, hány könyvet ismert ő maga, de nekünk kettőt olvasott föl ezeken az órákon. A Kincskereső kisködmönt és az Egri csillagokat. Mindegyiket körülbelül tíz alkalommal a két általa tanított év során. Ha Móra Ferenc írásában a körtemuzsika című fejezethez ért, midőn a kishűg meghal torokgyíkban, a nagyobb testvér pedig odateszi mellé a korábban áhított körtemuzsikát, Margitka néni mindig, de mindig elsírta magát. Ilyenkor dermedt csöndben ablakot nyitottunk neki, ő odament, lélegzett a friss levegőből, aztán folytatta. Ezalatt akár nevetgélhettünk, beszélgethettünk volna, ám tízévesen is tudtuk: nem éri meg. Ugyanis a nagy érzelmek közepette is megjegyezte a renitenseket, ahogy ő nevezte a rendetlenkedőket, aztán csakcsak ütéstávolon belülre került, aki megérdemelte...

– És játszik Albert is – mondtam kétségbeesve ilyen előzmények után. Erre Margitka néni keze visszaesett a helyére. Ő pedig megenyhülve, és átlátva azonnal a dolgok komoly voltát, csak annyit mondott: menj.

Mi pedig mentünk anyámmal a Dózsa-pályára, miként sok ezren aznap Kaposváron. Abban az időben alacsonyabb osztályú csapat csak elvéve győzött le NB I-est. Az első ligának ugyanis nemcsak tekintélye volt, hanem bizonyos tudást is feltételezett.

Csak arra emlékszem, hogy nem taps, fütty vagy ilyesmi hangzott föl a Dózsa – előzőleg Turul – pályán, amikor hófehér mezben megjelent a Ferencváros, hanem dermedt csönd. Géczi, Novák, Páncsics, Juhász Pista, Szőke. Ilyen focisták léptek akkor arra a mély talajra, persze, hogy elállt az ember lélegzete.

És akkor megjelent a játékos kijáróban Albert Flórián. Mely név hallatán még Király Margitka néni is megenyhült. Megjelent és melegíteni kezdett. A helyzetet jól ismerő nézők oda-odakiabáltak neki, hogy: aztán Flóri, vigyázz ám a szép fehér dresszetre, nehogy összepiszkítsd! Miért piszkította volna? Ki tudta volna fölírni? Ugyan, kérem.

Arra azért nem emlékszem, hogy Albert végigrohángált volna a pályán, föl-le, elveszett labdát nem ismerve. Egyszer, mikor már sok-sok perce nem találkozott a labdával, valaki bekiabálta, hogy Flóri, mutass már valamit, megfagyunk itt potyára. Flóri pedig lehajtotta a fejét, úgy húsz méterre a kaputól, és Szőke után nézett, ahogy az ballag szögletet rúgni. És repült be a szöglet, repült a tizenhatos vonalára, sajnos kicsit Albert mögé. De Flóri utánanyúlt oxforddal, és a labda elszállt a védelem, el Borok kapus feje fölött. Gól.

Mindenki örült, mert ilyen gólt nem lehet látni naponta, ráadásul akkor még összefoglalók sem voltak az egyetlen tévécsatornán. A Kaposvári Honvéd egyébként hősiesen küzdött, ami 3-1-es vereséghez volt elég. Mentek a végén a csatáros játékosok, a mieink, Zimonyi, Kalmár és Köves Laci, aki pár hónappal később a Vasas színeiben játszott Chilében, százezer néző előtt, megnyerve a híres Hexagonal-tornát. És mentek a fradisták, ugyanúgy, egy, csak egy hófehér mezes volt közöttük: Albert Flórián.

Tegyük föl, hogy abban a hajdani külvárosi iskolában tanít ma egy jámbor tanítónő. Embernek, növénynek ártani nem tudna soha. S akkor, egy hosszú szünetben odaballagna hozzá egy fiúcska, s azt mondaná: Csilla néni, én holnap nem jönnék, mert szeretnék meccsre menni. Játsszik a... és itt mondhatná két tetszés szerinti mai játékos nevét.

A tanítónő meg kezdetben nem értené a zavart beszédet, aztán mikor megvilágosodna, miről van szó, hatalmas pofont indítana a gyerek felé.

Igaza is lenne. Egy diák ne nézze soha bolondnak a tanárt.

Az udvari bolond